

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת לך לך"

עורך: הרב יוסף ברנר

לתגובות והנצחות - לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

תירוץ נפלא שמעתי מאת כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולין שליט"א על כך: מובא בחז"ל (שבת קנב.) "עד ארבעין שנין מאכל מעליא, מכאן ואילך משתא מעליא". - כלומר, עד גיל ארבעים טוב יותר לאדם לאכול, מגיל ארבעים ואילך טוב יותר לאדם לשתות.

ולכאורה צריך להבין, וכי חז"ל באים לומר לנו מתי טוב לאדם לאכול ומתי טוב לו לשתות? הרי כל אדם מכיר את צרכיו היטב?

אלא הכוונה בדברי חז"ל, שאם יחשוב אדם בצעירותו שיש לו זמן לעסוק בתורה כשיתבגר, ועכשיו קודם כל יהנה ממנעמי העולם הזה, אומרים לו חז"ל "עד ארבעים שנה מאכל מעליא" - כלומר תלמד מהלחם, כמה שיותר טרי, הוא יותר מעים.

אבל כאשר אדם מגיע כבר לגיל ארבעים, אז יעשה השבון לעצמו, אם עד עכשיו לא למדתי ולא עבדתי את בוראי מה לי עכשיו להתחיל ולעשות זאת, הרי כבר ככה עברתי את מירב שנותי? והאם יש לי סיכוי להצליח? לכן מוסיפים חז"ל ואומרים "מארבעים שנה משתה מעליא" תיקח מוכר השכל מהיין, כמה שהיין ישן וזקן בשנים, טעמו הולך ומשתבח. ולכן גם האדם במרומי שנותיו יש לו עוד את הסיכוי לשבת וללמוד את התורה.

ועל פי זה ביאר אדמו"ר שליט"א את דברי המדרש, שם בן נח שהיה יושב כל ימיו בישיבה ועסק בתורה, ואף יעקב אבינו למד בבית מדרשם של י"ש ועבר, לימד לאברהם אבינו את העצה איך לזכות בקניין התורה? ע"י שילמד מהתכונה של הלחם והיין, שאף פעם לא מוקדם ללמוד את התורה, ולא מאוחר כנ"ל. והנה הפירוש בדברי המדרש, "ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם ויין" לימד את אברהם אבינו איך לזכות בקניין התורה, ע"י הדוגמא של י"ש ויין, והנה הפירוש "גילה לאברהם אבינו את התורה", שגילה לו את הסוד איך זוכים בתורה.

הרימונתי ידי אל ה' א-ל עליון קונה שמים וארץ אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך וכו' (יד. כב-כג)

סיפור נורא מספר על הרה"ק בעל האזהב ישראל מאפמא זי"ע אדות מה זכו תרוי לעת זקנתם לזרז אותם, ועד כמה הוא כחה של עשיית מצוה באמת ללא שום מובת הנאה - מחוט ועד שרוך נעל!

וכך היה מעשה: הרה"ק בעל האזהב ישראל מאפמא זי"ע היה רב בעיירות קאלבסקא, יאם, מעזיבוב, אפמא ואחר כך חזר למעזיבוב. בשעה שבישר הרה"ק מאפמא זי"ע לתושבי עיר אפמא שברצונו לחזור לעיר מעזיבוב לא הבינו מעמו. הדלא כשבא לשמש כרב לעירם הסבים לבוא אך ורק בתנאי שיעמידו לו סכום גדול קצוב לשבוע, ותתנו לו סכום גדול זה ועשו הכל לכבודו, ולא חסר לו כלום אצלם. לכן הרחיבו בנפשם עוז ושאלו אותו ובקשו ממנו שיסביר להם פשר הדבר.

והשיב הרב הקדוש מאפמא זי"ע: אספר לכם על מה ראיתי לבוא בתודלה אליכם ולבקש מכם סכום גדול, ומגוילא תתרוץ קשייתכם.

הנה אבי ז"ל היה מלמד בעיר קמנה, ואדווי היה דר באפמא והיה עשיר מופלג. אבי ואדווי נפרדו זה מזה כשהיו בכני שמונה שנים, ומאז לא ידעו זה מזה. שנהרם, אבי ואדווי, לא זכו לבנים.

לאחרי הרבה שנים, הלח אדווי אבי ונפל למשכב, וסיפר אז לאשתו אדות אדווי, כדי שתוכל לקבל ממנו הדיצה. וכשמת ונשארה אשתו זקקה ליכוס, לא ידעה איפה למצוא את אבי, יעין לה הרב שהיה אז בעיר, שתשלח אגרת לכל הרבנים במדינות, וכן תפרסם מודעה בכתבי עת, שיש אלמנה שצריכה הדיצה מאדווי בעלה, וכך וכך שמו, ואלו סימניו, וכשיבוא ויתן לה הדיצה, יקבל חצי עזבון הנשאר מבעלה הישנה הזן רב. וכאשר קיבל רב העיר אשר דר בה אבי ז"ל את האגרת, קרא לאבי מורי וסיפר לו את המאורע, ואמר לו, שמכין שעתידי הוא לירוש הזן רב מאדווי, לכן מסכים להלוותו מעות להוצאת הדרך, וכשיחזור לביתו ישלם לו המעות.

הלך אבי לביתו ויכפר לאשתו כל הענין, ענתה לו אשתו - אמי מורת: הנה לפניך מצוה

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב. א)

פשוטו של מקרא הוא שהקב"ה אמר לאברהם לך לך מארצך למקום שאני יראה לך. אך פשט נשגב פירש הרה"ק רבי בונם מפשטיחא זי"ע - ע"פ מה דאיתא בספרים, הק שראיית פני הצדיק כאורה עיני האדם ומוסיפה דעת. לכן אמר לו הקב"ה שילך למקום שראה את פניו המאורות והקדושות לאנשי הארץ שגרים שם. וזה הפירוש לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך - פועל יוצא דהיינו אשר אראה אותך ואת פניך הק שם בכדי שהאנשים יקבלו יראת שמים וקדושה כתוצאה מההתבוננות בך ובהליכותך הק...

ועל זה הדרך פירש הרה"ק בעל הדברי ישראל ממודזיין זי"ע את דברי הכתוב בפרשת תצוה (שמות כו. כב) "ואתה תצוה את בני ישראל". כי כידוע שכמו שאמר להסתכל בפני אדם רשע (מגילה כה), מפני שראיה זו מוסיפה לאדם מומאה ורוע, כמו כן ההסתכלות במודר תוארו של הצדיק מגביר הקדושה ומעורר את הלב לירא את השי"ת, וכמו שאמר רבי (עירובין ג.) "האי דמהודנא מחבראי שהויתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו הויתיה מקמיה הוה מהודנא טפי" (זה שאני יותר מיוחד מחברי, הוא כגלל שישבתי בשורה שמאחורי ר' מאיר וככל זאת התבוננתי בו מאחוריו בעת לימודו, ואילו הייתי יושב בשורה שלפניו ומסתכל בפניו ממש, אז הייתי עוד יותר מיוחד...) ולכן מי שזכה לראות את אור פני משה רבינו, בודאי שזכה להתגדל מאד בקרבו, שהרי קרן אור פניו ויראו מגשת אליו. וזה שאמר הכתוב "ואתה תצוה" - נכתותך וראיית אור פניך הם אשר יצו את בני ישראל וידריכם אל הדרך הישר והטוב לאחבה וליראה את השי"ת...

ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד (יג. יג)

פשוטו של מקרא כדברי רש"י הוא, "ואנשי סדום רעים" - בגופם, "וחטאים" - בממונם, "לה' מאד" - וידעים רבנם ומתכונם למרוד בו. אך הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע הסביר כאן פשט חריף שכל כך אקטואלי לחורני: לראבותינו ישנם לפעמים אנשי דלא מעלי שהתנהגותם היא כאנשי סדום, יורדים להוי השנה, מוצצים את דמו, דואגים למחות נגדו, לפעמים אף להחרים אותו ולבוזתו, והכל כמובן לשם שמום...

עליהם הכתוב אומר: ואנשי סדום רעים בגופם, "וחטאים" בממונם, אך "לה" - כשהם מרשעים ברשעותם הם עושים זאת כמובן במסדה של "לשם שמום" תקנת הדור" באצטמלא של "צניעות" קודש וזנות, אך התורה מיד ממשכה ומעידה לנו מה מסתתר מאחוריהם: כלום גורנישמו רק "מאד" - "כסף" געלט כמו וככל מאודך - כמובן...

וכמו שפירש הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע בדריפותו את דברי הגמי (כבא ברתא מז), א"ר לוי "שמך רפניתה לשם שמום נתבונן. והפשט הפשוט הוא, שגם השמן ברכותו את אויב וגם פנינה בצערותה את הנה לשם שמום נתבונן - היו להם כוונות טובות כמבואר שם.

אך הרה"ק מקוצק זי"ע אמר: חז"ל רצו ללמדנו שלפעמים רשעות' כוו יכל להגיע רק ממי ש"לשם שמום נתבונן" - שהכל אצלו במסוה של "לשם שמום" ער מיינט ממש נאר דעם רבש'עין...

ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם ויין, והוא כהן לא-ל עליון. (יד. יח)

פירש רש"י 'מלכי צדק' - הוא שם בן נח. 'הוציא להם ויין' - לאברהם אבינו.

ובמדרש רבה (פרשה מג) מובא: שם בן נח "הוציא להם ויין" - רבנן אמרו שהכוונה היא, שגילה לאברהם אבינו את התורה.

ולכאורה, הרי מובא בחז"ל (יומא כה) שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה, ואם כן איזה תורה גילה שם בן נח לאברהם אבינו?

אשר צוותו הבורא יתברך שמו לעשות, ומצוה זו אינו באה לרוב בני אדם לקיימה, ואתה שבאה לידך מצוה זו, לדעתי תעשה אותו רק לכבודו ית' ולא תקבל בעבודה שום שבר ותשלום...

אבי ז"ל הסכים לדבריה והבטיח לה שלא יקבל שום ממון מאשת אדוני, אבל אמי מורתני ע"ה הוסיפה בבקשתה ואמרה לו: אני יודעת כי יצר הרע של ממון גדול הוא, ובשעה שתראה ממון הוין רב לפניך, בקושי תוכל לכבשו, על כן קח נא את סידור 'קרבן מנחה' שלי בידך, ותשבוע בו שלא תיקח אפילו פרוטה אחת. וכן עשה ויקח בידו הסידור וישבע בו.

אבי ז"ל לא רצה עוד לקבל דמי הלוואה מרב העיר מכיון שלא ידע לו ממה לשלם החוב, לכן הלך ברגליו כל אורך הדרך, עד שבא לעיר אפמא...

האלמנה אשת אדוני שמחה מאד בבואו, וציוותה תיכף להלבישו בגדי כבוד, ויחדה לו אכסניה מכובדת. לאחר מעשה ההלצה לקחה האלמנה תיק מלא מטבעות, ותנתה לאבי ז"ל באמרה כי מעות אלו הן חצי העזבון של בעלי. השיב לה אבי ז"ל: קיימתי את המצוה אך לשם שמים, ואינו רצה לקחת אפילו פרוטה אחת, וכך נשבעתי לאשתי בסידור 'קרבן מנחה' שלה. אבל האלמנה אמרה שהיא איננה רוצה לקחת את המעות שאינה שלה, ולכן הניחה את הממון ביד קופת הקהל. אבי ז"ל לקח את הפציו הישנים שלו שהיו מונחים בפניו ולבשם. ואילו את הבגדים החדשים הפשיט מעליו והניחם שם, והלך ברגליו לדרכו חזרה לביתו.

בשמים נעשה אז רעש גדול מנהל הנסיון שעמד בו אבי ז"ל, ונשתנה עליהם סדרי בראשית, ונולדתי להם לעת זקנתם...

וסיים הרב הקדוש מאפמא ז"ע: עתה תבינו הכל, שמה שלא רציתי לבוא רק בהקצבת סכום גדול לשבוע, כי את שלי לקחתי ממה שנשאר ברכם מעות של אבי ז"ל, ועתה כי נשלם הסכום, אני חוזר לעירי מעוזיכו. ורק זאת הבטיח להם, שימשיכו העולם לקרוא את שמו עליהם. שנקרא בפי העולם: **הרב מאפמא...**

וימצאה מלאך ה' על עין המים וכו', ויאמר הגר גברתי אנכי בורחת.

ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה (טז. ז-ט)

ונשאלת השאלה, המלאך שואל את הגר מפני מה את בורחת? והיא עונה: מפני שרי גברתי וכו'. עונה לה המלאך תשובה מוזרה: שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה. וכי כך עונים הרי זה סיבת בריחתה מושם שענינתה אותה? אלא תירץ הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין ז"ע כמתקן לשונו: כל סיבת בריחתה של הגר היתה בגלל גאותה, שלא רצתה להיכנע לשרי גברתה, והעצה כנגד הגאוה היא לחכור מאין באת, ולאן אתה הולך, והם דברי המלאך: אי מזה באת ואנה תלכי. אבל הגר לא הבינה את הרמז, היא ענתה, מפני שרי גברתי אנכי בורחת. ולכן השיבה המלאך, מכיוון שלא הבנת את הרמז שבשאלתי, סימן הוא, שעדיין לא למדת מאומה ממידותיה הטובות של הצדקת שרי, ולכן שובי אל גברתך והתעני...

וימצאה מלאך ה' על עין המים, ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנא תלכי, ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת. ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה (טז. ז-ט)

אמר הויתב: לכאורה צריכים להבין את מה שקרה כאן, הרי הגר ברהה מפני שרי כדברי הכתוב הנ"ל "ותענה שרי ותברחה מפניה", אז מה גרם להגר לשמוע בקול דברי המלאך כשהוא אמר לה: "שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה", הרי היא ברהה בגלל שהיא התענתה תדנית, ולמה שתחזור לשם?

אלא אפשר והדבר יובן על פי המעשה שנסופר על הגה"ק בעל הנוהץ ביהודה ז"ע בדין תורה שבא לפניו, וכך היה מעשה: יום אחד התייצבו לפני הנוהץ ביהודה שני אנשים, האחד לבוש בבגדי "גביר" והשני לבוש בבגדי "עני", ומוען האדם הלבוש בבגדי העני, כי הוא בעצם הגביר, ואילו ההוא שלבוש בבגדי "הגביר", הוא סה"כ העגלון שהוא שבר בכדי לקחתו לעיר הקרובה, אך באכזר הנסיעה קם העגלון והכריח אותו להפשיט את בגדי - בגדי "הגביר", והוא לבוש, ואילו לי הוא ציווה ללבוש את בגדיו המופשטים, כונתו בכך היתה, להשתלט על הסוס והעגלה ועל כל הכסף המצוי בה, ולמנועו שהכל הם רכושו הפרטי, והראה היא שהנה הוא לבוש בבגדי "העשיר" ואילו אני לבוש בבגדי "העני"...

הכך הנוהץ ביהודה בדעתו לכמה רגעים, לפתע פנה אליהם ואמר: בואו אלי מחר בבוקר ואדע מה לפסוק על פי דין תורה.

בינתיים ציווה הנוהץ ביהודה למשמשו, כי למחרת, עם הכנסם לחדר ההמתנה, ישעה אותם במשך שעות ארוכות, ורק כשיצוה עליהם, או יכניסם. וכך הווה, למחרת מגיעים שניהם בשעה היעודה, והמשמש מורה להם לחכות, וכך הם מחכים שעות רבות, מתוך עצבים מרוטים, ואז אדרי שכבר פקעה סבלותם פתח הרכ את הדלת ואמר: "העגלון יכנס!!!"

כמוכן, מי נכנס, אותו מתחזה בכגדי העשיר שהיה בעצם אותו עגלון שניסה להחדר את העשיר...

הכמת הרב היתה, לתת לו הרבה זמן שייתבטל וישתעמם, ואז בפתע כשקרא "העגלון יכנס", מרוב רגילות שכן תמיד קוראים לו, הוא יכנס ולא יצליח להתחזות גם בפניו...

ויתכן שדבר מעין זה עשה המלאך להגר, כי הויכוח בין שרה להגר נסב על כך, שהגר מענה שאינה שפחה יותר, עקב נישואיה לאברהם, והיא לא הייבת יותר לעבוד, כנגדה מענה שרה שהיא עדיין שפחה והייבת בעבודות. אברהם פסק כשרה והגר ברהה, ואז בא המלאך ואמר לה בפתאומיות: "הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנא תלכי?" ואז מיד ענתה הגר מתוך רגילות: "מפני שרי גברתי אנכי בורחת!"

ואז גילתה את האמת למפרע מה תפקדה ומעמדה בבית שרה...

הנך תרה ויולדת בן (טז. יא)

בספר "אגרות להם שלמה" להגה"ק משאלמויא ז"ע מובא כאן רמז נפלא בפסוק זה, וכך כותב: סיפר לי הודי כשהיה בלבוש אצל הגאון רבי צבי אורנשטיין מלובין ז"ע והשתעשע עמו בדברי תורה. כשרצה ללכת לזה אותו הגאון ועמדה על הפתח, אמר לו הרב מלובין: אספר לכתבו מעשה אשר בודאי יהיה מאד חשוב אצל: הנה הרב הגאון רבי דוד מפאדוויץ ז"ל, בן הגה"ק בעל הקצות החושן ז"ע, סיפר לי, כשהופים את ספר הנפלא "אבני מלואים" מאבני הקצות החושן, לא היה יכול למכרם היות שאביו היה מתנגד להסידים, וכן היה הרב הנ"ל מתנגד גדול, על כן לא קנו ממנו הסידים את הספר, והיה צר לו מאד על זה, ולא ידע עצה בנפשו מה לעשות. אך פעם אחת בנסעו בדרך, נכנס לאיזה אכסניה אצל איש אחד ת"ח וחסד, וקרוב אותו החסיד מאד, מכיון שראה שהוא ת"ח והיה מפורסם בכנו של הקצות החושן ז"ל אשר היה נכבד והשוב מאד בעיניו. ואמר לו האיש: איני צריך עצה שתיסע לקאזניץ, אל המגיד הקדוש בעל העבודות ישראל ז"ע, והוא יקרב אותך ויכבדך, ויקנה ממך הספר, ויתן לך מכתב בשבחה הספר הנ"ל, ואז תמכור את כל הספרים שיש לך כרצונך, כי כל האנשים המסתופפים בצלו ימחרו לקנות הספר מכבודו. אך נתאי אחד אבקשך, כי תזכיר את שמו לפני הרבי, כי השוה בנים אני, וימכרו לי חפך בורע של קיימא. וישמע הרב מפאדוויץ לעצתו, אף שהיה קשה לפניו ליסע אל רבי רבן של חסידים, אבל הבין שזה יועיל למכור ספרי אביו ז"ל, ע"כ שמע לעצתו, וגם הכתיב שיזכיר את שמו לפני הרבי בבקשתו.

כשהגיע לקאזניץ, הלך מיד לבית הרבי, ומיד התירו לו להיכנס מפני מע"כ. שאל אותו הרבי: מה בקשתך? וענה לו: אני הרב מפאדוויץ בן הקצות החושן, והדפסתי ספר "אבני מלואים" על שרע אשר חיבר אבי ז"ל, אבל לא אוכל למכרו, ויעצני מאן דהו שאסע אל כבודו לבקש ממנו שיכתוב לי כתב מליצה לאנשי שלומו. מיד כיבדו הרבי ואף קנה ממנו ספר אחד, וכתב לו מליצה טובה, בירכו ונסע לדרכו.

כשכבר היה רחוק מקאזניץ נזכר שלא הזכיר את אותו האיש לפני הרבי, ונצטער מאד כי מעל בשלחותו, ושם מיד בחזרה לקאזניץ, ובא לפני הרבי ואמר, כי שכח להזכיר את פכ"פ שפקד בורע של קיימא. אמר לו הרבי: הרי המלאך הממונה על הריזון בגימטריא ע"ה, יאמר לי איך מעלת כבוד תורתו היכן נרמז דבר זה? השיב הרב מפאדוויץ מיד: שמכאן בגמרא (נדה טז:) דמלאך הממונה על הריזון ילידה' שמו, שנאמר (איוב ג' ב') "החליה אמר חורה גבר", וגימטריא של ילידה' היא ע"ה.

השיב לו הרבי: יפה אמר כבודו, אבל אתם הבאתם ראייה ממקום של חושך - לילה, אך אני יביא לכם ראייה ממקום של אור. הדנה בפרשת לך לך כשהמלאך אמר להגר, הנך תרה וילדת בן, "הנך בגימטריא ע"ה, וכיון שיהנך בגימטריא ע"ה, על כן יפקד האיש הנ"ל פכ"פ בכך וכו' ונפרד ממנו שוב לשלום.

מיד נסע משם הרב מפאדוויץ, ומכר אה"כ במחור טוב את כל הספרים, כי כל החסידים קנו את הספר במחור מלא. וכאותו שנה אף נולד לחסיד הנ"ל בן זכר, ולא נפל מדבריו ארצה...

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם (יז. יב)

בספר תורת חיים - בריסק מובא: הגה"ק רבי גרשון הנוך מראדוין ז"ע דיבר יום אחד בהלכה עם הגה"ק רבי חיים מבריסק ז"ע, ביקש הרבי להוכיח לו מגמרא מפורשת שאז אפשר להבין בה את ה"פשט" אם לא בדרך ההסודות...

שנינו במסכת שבת (קל"ב): "מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת, רבי אלעזר בן עזריה אמר מה מילה שהיא ארת מאבריו של אדם דוחה את השבת, קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת". שאל הרה"ק מראדוין ז"ע - בשלמא אם היה נשקפת סכנה לאבר כשלא ימול, והתורה מתרת למול בשבת בגלל כך, יכולים ללמוד מה קל וחומר לפיקוח נפש מלא של רמ"ה ושס"ה, אבל בנוגע למילה הרי לא מדובר בשום סכנה, ומה אם כן הלימוד וההשוואה אין זאת אלא מפני שאם לא ימול בשמיני, יש סכנה ברהניות, וממילא יכולים אני לדעת התנא ר' אלעזר בן עזריה ללמוד מקל וחומר, ומה אם בגלל סכנה באבר אחד מותר להלל שבת, סכנה של פיקוח נפש לכל הנוה על ארת כמה וכמה, מכאן, היכיך הרבי, שאליבא דר' אלעזר בן עזריה סכנה ברהניות וסכנה בגימטריא הם בעלי משקל דומה לענין הלכה, ואז אפשר להבין דבר כזה אם לא על פי ההסודות, והסכים מרן הגר"ה זצ"ל לדרביו וקיבלם בתשוואת הן...

הדפסת והפצת הגליון נדבת ידינו הגדול והנכבד איש חי רב פעלים
ה"ה רבי יעקב עידן הי"ו - ירושלים
יהי רצון שזכות זיכוי הרבים לרבבות ישראל תעמוד ותגן בעדיו להתברך בכל הטוב
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וכל אשר יפנה יצליח, אכ"ר.